

Open Access – tie tieteelliseen vaikuttavuuteen?

Open Accessin (OA) vaikutusta julkaisujen saamiin viittausmääriin on tutkittu 2000-luvun aikana, mutta tulokset eivät ole olleet yksiselitteisiä. Jos tarkastellaan vain julkaisujen viittausmääriä, OA -julkaisut näyttäisivät keräävät enemmän viittauksia. Osa asiaa tutkineista kuitenkin uskoo, että korkeampien viittausmäärien taustalla on muitakin tekijöitä kuin vain julkaisun vapaa saatavuus.

Perusajatuksena se, että OA lisää viittausmääriä, kuulostaa järkevältä. OA-julkaisut ovat useamman lukijan saatavissa, joten mahdollisten viittaajien määrä on suurempi. OA-julkaisujen viittausmäärien tutkiminen kytkettykin tutkimukseen, jossa tarkastellaan yleisemminkin julkaisun saatavuuden vaikutusta viittausmääriin (ks. esim. Lawrence, 2001).

Kun OA-julkaisemisen vaikutusta viittausmääriin tutkitaan, on otettava huomioon erilaiset OA-julkaisemisen muodot: OA-lehdet, rinnakkaistallennus ja auki ostetut artikkelit hybridijulkaisuissa.

Usein halutaan tutkia rinnakkaistallennuksen ja/tai auki ostettujen artikkelien vaikutusta, sillä tällöin voidaan verrata saman lehden OA- ja ei-OA -artikkeleita. Itse OA-lehdistä on tutkittu muun muassa niiden Impact Factor -lukujen kehitystä (Gumpenberger, Ovalle-Perandones, & Gorraiz, 2013).

Varhaisimmissa tutkimuksissa huomattiin rinnakkaistallennuksen mm. ArXiv-julkaisuarkistoon vaikuttavan viittausmääriin huomattavasti (Harnad & Brody, 2004; Lawrence, 2001). Eysenbach (2006) havaitsi myös rinnakkaistallennuksen vaikutuksen, mutta hänen tutkimuksessaan auki ostetut artikkelit saivat vielä rinnakkaistallennettujakin enemmän viittauksia.

Positiivinen vaikutus on havaittu myös osassa myöhempiä tutkimuksia. Lisäksi on tehty tarkentavia havaintoja: OA tuo lisää viittauksia erityisesti niille artikkeleille, joihin muutenkin viitataan paljon (Gargouri et al., 2010). Samankaltainen tulos on havaittu myös yhteiskuntatekniikan lehdissä. OA tuo viittauksia artikkeleille, jotka on julkaistu korkean näkyvyyden (Impact Factor) lehdissä (Koler-Povh, Južnič, & Turk, 2014). Toisaalta toisilla aloilla OA saattaa tuoda viittauksia erityisesti vähemmän tunnetuissa lehdissä julkaistuille artikkeleille (Xia & Nakanishi, 2012).

Onkin mahdollista, että ainakin osalla tieteenaloista OA parantaa näkyvyyttä ja saatavuutta juuri vähemmän tunnettujen lehtien artikkeleille. Vähemmän keskeiset lehdet eivät välttämättä kuulu kirjastojen kokoelmiin, mutta OA tuo artikkelin silti kaikkien saataville.

Open Accessin vaikutus viittausmääriin on myös kyseenalaistettu ja tutkimuksissa on selvitetty, löytyisikö suuremmille viittausmäärille jokin muu selittävä tekijä, kuin julkaisun vapaa saatavuus.

Esimerkiksi Moed (2007) esittää ArXiv-rinnakkaistallennettujen artikkeleiden korkeammille viittausmäärille kaksi syytä, jotka eivät liity vapaaseen saatavuuteen: ensinnäkin ArXivin tallennetaan vain käsikirjoituksia, joiden laadusta ja tärkeydestä kirjoittajat ovat varmoja. Toiseksi ArXivin artikkelit saavat näkyvyyttä huomattavasti aikaisemmin kuin artikkelit, jotka tulevat julkaisuuteen vasta lehdessä. (Moed, 2007.)

Gaulé ja Maystre (2011) päätyivät auki ostettuja artikkeleita tutkiessaan myös siihen, että kirjoittajat valitsevat auki ostettavaksi tärkeimmät artikkelinsa. Onkin mahdollista, että rinnakkaistallentaminen ja artikkelien avoimeksi ostaminen hybridilehdissä tuo vapaasti saataville pääosin sellaisia artikkeleita, jotka muutenkin olisivat niitä tarvitsevien tutkijoiden käytettävissä (ks. Davis & Walters, 2011; Davis, 2011). Davis arvelee, että OA onkin merkityksellisempi tiedon välittämisessä tiedeyhteisön ulkopuolelle, joskaan tätä ei ole vielä tutkittu tarpeeksi.

Vaikka Open Accessin ei voikaan kiistatta sanoa aina lisäävän julkaisujen vaikuttavuutta tieteellisessä keskustelussa, kannattaa tutkijoiden muistaa sen muut hyvät puolet. Open Access tuo yhteiskunnallista näkyvyyttä ja takaa sen, että tutkija saa omat julkaisunsa käsiinsä myös, jos julkaisukanavien saatavuudet muuttuvat.

Open Accessia eteenpäin ajavien tahojen täytyy tehdä rinnakkaistallentamisesta niin helppoa, että tutkijat ryhtyvät siihen, vaikka selvää etua meritoitumisen osalta ei voikaan aina odottaa. Jyväskylän yliopistossa rinnakkaistallentaminen JYX-julkaisuarkistoon on vaivatonta: [tutkijan tarvitsee vain lähettää julkaisunsa final draft –versio kirjastolle ja kirjasto huolehtii tallennusprosessin loppuunsaattamisesta.](#)

Syventävää lukemista [täällä](#).

Matti Rajahonka
informaatikko
Jyväskylän yliopiston kirjasto

Lähteet

Davis, P. M. (2011). Open access, readership, citations: a randomized controlled trial of scientific journal publishing. *The FASEB Journal : Official Publication of the Federation of American Societies for Experimental Biology*, 25(7), 2129–2134. doi:10.1096/fj.11-183988

Davis, P. M., & Walters, W. H. (2011). The impact of free access to the scientific literature: a review of recent research. *Journal of the Medical Library Association : JMLA*, 99(3), 208–217. doi:10.3163/1536-5050.99.3.008

Eysenbach, G. (2006). Citation advantage of open access articles. *PLoS Biology*, 4(5), 692–698. doi:10.1371/journal.pbio.0040157

Gargouri, Y., Hajjem, C., Larivière, V., Gingras, Y., Carr, L., Brody, T., & Harnad, S. (2010). Self-selected or mandated, open access increases citation impact for higher quality research. *PLoS ONE*, 5(10). doi:10.1371/journal.pone.0013636

Gaulé, P., & Maystre, N. (2011). Getting cited: Does open access help? *Research Policy*, 40(10), 1332–1338. doi:10.1016/j.respol.2011.05.025

Gumpenberger, C., Ovalle-Perandones, M. A., & Gorraiz, J. (2013). On the impact of Gold Open Access journals. *Scientometrics*, 96(1), 221–238. doi:10.1007/s11192-012-0902-7

Harnad, S., & Brody, T. (2004). Comparing the impact of Open Access (OA) vs. non-OA articles in the same journals. *D-Lib Magazine*. doi:10.1045/june2004-harnad

Koler-Povh, T., Južnič, P., & Turk, G. (2014). Impact of open access on citation of scholarly publications in the field of civil engineering. *Scientometrics*, 98(2), 1033–1045. doi:10.1007/s11192-013-1101-x

Lawrence, S. (2001). Online or invisible? *Nature*, 411(6837), 521.

Moed, H. F. (2007). The effect of “open access” on citation impact: An analysis of ArXiv’s condensed matter section. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(13), 2047–2054. doi:10.1002/asi.20663

Xia, J., & Nakanishi, K. (2012). Self-selection and the citation advantage of open access articles. *Online Information Review*, 36(1), 40–51. doi:10.1108/14684521211206953